

*Elsa
Hermann*

Elsa Hermann oli noorena hea jooksja. Isegi nii hea, et kui tal tuli valida õppimise ja spordi vahel, otsustas ta viimase kasuks. Sealjuures ei pidanud ta ennast iialgi tippsportlaseks — selleks oli tal liiga vähe auahnust. Kuid kohusetruudus, pikad jalad ja vastupidavus tegid ta hinnatud võistkonnaliikmeks, kellelt ikka võis punkte loota. Ja jooksis ta ka isa pärast: isale tegid ta võidud rõõmu — isagi oli noorena sportinud.

Elsa ema oli ammu surnud. Isa käis tööl ja Elsa õppis tehnika-ülikoolis raamatupidamist. Kahe peale hoidsid nad kodu korras ja kasvasid Elsa väikest õde — ema pärandust. Elsa oli jõudnud just kolmandale kursusele ja tema õde algkooli teise klassi, kui nende isa suri. Elsa läks tööle ja jätkas õpinguid õhtuses osakonnas. Puhkepäevad ja loengutest vabad õhtupoolikud veetis ta staadionil. Kuid peagi märkas ta, et nii enam edasi ei saa: õel hakkas koolis viltu vedama ja õhtuti, kui Elsa loengutel viibis, kippus õde tänavatel hulkuma. Talle ei meeldinud kolmetoalise korteri üksildus.

Nagu Elsal, nii puudus ka õel isekus, ent lisaks vähimigi kohusetunne. See hirmutas Elsat. Õde oli nii habras, avalis heale ja halvale, korraga nii usaldav ja nii uudishimulik, et teda lihtsalt ei saanud järelevalveta jätta. Ta polnud tahtlikult halb: ta igatses Elsa seltsi ja vanema õe kõrval oli ta püüdlik. Kui ta õhtuti, veel ärkvel, voodis lamas ja Elsa laualambi paistel õppis, palus ta tasa: «Ära loe raamatut, sa lähed must siis nii eemale!» — Elsale tegi see haiget.

Staadionile sai õe kaasa võtta — seal ei tundnud too end maha-

jäetuna. Ka harvadele võistlusreisidele sai õe mõnikord ühes võtta. Või jätta ta selleks väheeks ajaks tädi hoolde... Ja nii loobuski Elsa õppimisest. Mitte ainult õe pärast — tal läks endalgi liiga väsitavaks ühendada tööd, kodu, õppimist, sporti. Sport andis tööks jõudu, kuid õhtuti loengutel istumine päevasest tööst väsinud peaga, muredega õe pärast, segamini korteri pärast — see kõik rikkus närve. Ja viis ka sportlikud tagajärjed alla.

Õele meeldis staadion. Ent ta oli püsimatu. Paari suvega jõudis ta staadionist tüdineda, ning veidike iseseisvunud, asus omal käel kõikvõimalikke spordialasid läbi proovima. Keskkooli lõpuks oli ta jõudnud mängida võrkpalli, korvpalli, tennist; teha iluvõimlemist; vehelda, ujuda, ja lisaks spordile õppida veel kooli muusikaringis flööti ning kunstiringis maalimist. Tal öeldi igal alal eeldusi olevat. Ta oli väle, osav, painduv, tundliku silma ja kõrvaga. Aga ta polnud iialgi rahul sellega, mida parajasti tegi. Teda tüütas see õige pea. Mõnikord ta ütles, et ei taha õieti midagi. Vahel jälle kinnitas, et tahab midagi, millest ta ise veel ei tea, mis see on. Ta lõpetas kooli keskmiste hinnetega ega osanud kuhugi edasi õppima minna. Korra küll proovis sisse saada näitekooli, kuid ei pääsenud konkursil läbi.

Elsa korraldas õele töökoha oma asutuse ühte osakonda. Aga vahepeal oli õele siginenud noori sõpru, näite- ja muu kunsti huvilisi. See hirmutas Elsat: õe uued sõbrad olid karvased ja rahutud. Tihti jäi õde õhtuti kauaks mingitele olengutele, tuli alles vastu hommikut, elev, ärritunud... Elsa pidi üksinda tädil külas käima; kui õde juhtuski vahel harva kaasa tulema, istus ta seal võõrana ja naeratas nagu kusagilt kaugelt. Elsa ei osanud öelda, mis nimelt teda õe juures hirmutas... Hukkaminek? Ei, mitte mingi konkreetne õnnetus, millest ju ikka üle saab, vaid see, et õde võiks temast eemale hõljuda nagu leht puust... See pärast rõõmustas Elsa väga, kui õde seltsis ühe tagasihoidliku noormehega nende endi asutusest.

Too noormees, Arvo Laul, töötas tehnikuna samas osakonnas kus Elsa õdegi. Tegelikult oli ta tehnikaülikooli päevase osakonna üliõpilane, kuid kehvade majanduslike tingimuste tõttu — ta pärines paljulapselisest perekonnast — ja eriti hea õppeedukuse tõttu kasutas ta rektori antud eriluba: käia tööl ja külastada loenguid oma äranägemise järgi... Ta oli kõigest kakskümmend üks ja Elsa õde üheksateist aastat vana, kui nad abiellusid, ent Elsa rõõmustas — noormees äratas usaldust. Ta oli ümar, õrn ja väga tõsine. Ta oli maapoiss, pärit kaugemast kolhoosikülast, metsade ja rabade vahelt. Tema ema oli karjatalitaja, isa kolhoosi sepp. Nad mõlemad armastasid laulda ja isa mängis hästi akordionit. Arvol oli kolm venda, kõik temast tublisti nooremad. Neist vanim, kaval kärsitu poiss, lõpetas tol ajal keskkooli; teised, paksud, haiglased, kuid rõõmsameelsed kaksikud, käisid alles algkoolis. See oli üksmeelne, aval ja sõbra-

lik perekond, kuhu Elsa õde ja osalt ka Elsa ise töötasid sattuda.

Enne pulmi käis Elsa maal Arvo vanemate juures. Teda võeti kui pruudi ema. Elsa kahtles, kas lastel pole veel liiga vara abielluda, ent Arvo ema ajas kahe käega säärast juttu tagasi: pole see vara midagi — mõlemad käivad juba töö, teenivad ise leiba; kui poiss naise võtab, ei lähe ta pealinnas hukka; Arvo on väiksest saadik oma vendasid karjatanud, küll ta saab naise ka hoitud... ja endil neil tüdart pole — nemad isaga võtavad miniat tütre eest. Elsa oli südames Arvo emaga päri: kui Arvo ühiselamust Elsa ja tema õe korterisse kolis, tõi ta sinna ühes midagi väga sooja, kodust... Nad käisid kolmekesi Elsa tädil külas. Ja nädalavahetusteks sõitsid Arvo vanematekoju... Heinaajal läks Arvo naisega tervelt kaheks nädalaks maale — niikauaks, kui puhkus võimaldas. Elsa, kes pidi puhkust saama alles augustis, käis neil nädalavahetustel külas.

See oli olnud soine maakoht — nüüd, kolhoosiajal, juba kui-vendatud. Õue tagant algas põllumaa, siis tuli karjamaamets kõrgete kuuskedega ja lepavõsaga, edasi heinamaasiilud, üksteisest kraavidega ja võsaribadega eraldatud, ja siis otsatu raba.

Raba sees sädeles järv. Päikeselöösas oli see nii meelitav higi-sele nahale. Ent sel polnud põhja. Pinna sädelus oli petlikult julgustav. Heljuv turbatolm muutis vee läbipaistmatuks ja kui otse sisse vaadata, kohutas see mustendav sügavik enam kui mere-avarus. Ei Arvo ise ega ta vennad osanud ujuda. Ema oli neid ikka järvega hirmutanud. Ka Elsa kartis sügavat vett: ta ujus küll veidike konna, kuid siia rabajärve julges ta ennast vaid korraks sisse kasta, õe pealekäimisel, ise kaldaservast kramplikult kinni hoides. Elsa õele seevastu oli järv rännakute siht. Ta ütles, et ta meelsasti elaks järves. Kui ta tusatujuga üksi metsa uitama läks, olid tal tagasi tulles juuksed ikka niisked. Ja niimoodi juhtuski, et ühel öhtul pärast heinatööd jäi ta kadunuks. Hämaras juuni-öös aurava järve kaldalt leiti tema riided. Laipa ei leitud — see võis olla kuhugi kaldaserva alla triivinud.

Pärast naise kadumist jättis Arvo õppimise katki ja ta võeti sõjaväkke. Elsa jäi üksi. Tegevspordist oli ta juba eelmisel suvel lõplikult loobunud ja ta nõustus meelsasti, kui töö juures tehti talle ettepanek kunagi katkijäänud õpingud uuesti käsile võtta. Öhtuti laualambi paistel õppides tundus talle, nagu tulnuk-sid möödunud ajad tagasi, nagu lamaks väike õde jälle ta selja taga voodis ning paluks, et Elsa jätaks õppimise ja tuleks tema juurde.

Kahe aasta pärast lasti Arvo sõjaväest koju. Kohmetult vabandades, ent Elsa lahkel loal hõivas ta uuesti ühe toa Elsa korterist — siia oli ta ju sisse kirjutatud... Ta oli muutunud. Tema pilk oli veel selgem ja süvenenum kui vanasti ja jutt veel kasi-nam. Sõjaväes olnud ta riidelaohoidjaks ja hakanud kunsti vastu huvi tundma. Nüüd, tulnud päevaselt töölt, joonistas ta öhtuti

mingeid graafikuid; seltsis pikajuukseliste boheemlastega — sarnaseid, ehkki nooremaid, rahutumaid ja küllap rumalamaid, mäletas Elsa oma õe aegadest — ja seletas, et püüab kunsti kaudu inimlikustada tehnilist mõtet. See kõik ei hirmutanud Elsat, Arvo paistis talle sealjuures küllalt arukas. Kuid Arvo ema muretses. Kirjades Elsale päris ta ikka, mida poeg teeb: kas joob palju, kas käib läbi halbade inimestega; kas ei saaks Elsa panna teda millegi tõsisemaga tegelema kui see joonte tõmbamine...

Suvel sõitis Elsa paariks nädalaks Arvo vanematekoju heinätöle appi. Seal võeti teda nagu oma inimest ja ema ütles mitu korda Arvole: vaat kus Elsa on alles tubli naine. Ja päev enne ärasõitu rääkis ema otse: Arvo on muutunud seitsaadik, kui sõjaväest tuli — süngeks ja üksildaseks; teeb oma pilte, millest ükski inimene aru ei saa; siin, kodus, ei märka ta ei neid isaga ega vendi, ja kui vähe mahti saab, läheb üksi metsa hulkuma. Kuskoahas ta käib — eks ikka rabas, järve ääres. Ainus inimene, kellega Arvo sõbrustab, on Elsa. Elsat ta austab! Ta ütleb, et Elsa on teistsugune kui teised naised... Miks ei võiks nad siis abielluda?

Elsa kogeles kohkunult, et ta on ju vana, üle kümne aasta Arvost vanem. Aga ema ütles, et Arvol ongi tarvis endast vanemat ja targemat naist, kes oleks oma kainusega poisile toeks — ega ole ju vaja Elsa õele aseainet — ja seda öelnud, puhkes ema nutma. Vastu oma tavalist osavõtlikkust Elsa põgenes, jättes ema tagakambrisse tihkuma.

Rehetoas meisterdas Arvo midagi.

«Tule uut sokuvi!et proovima!» kutsus ta Elsat.

Kui nad mööda karjatänavat sammusid, küsis Arvo:

«Millest te emaga rääkisite?»

Elsa kehtas õlgu. Tal oli piinlik.

Nad sammusid tükk aega vaikides. Siis Arvo muigas ja ütles:

«Ma tean, ema tahab, et ma uuesti naise võtaksin. Milleks? Minul on mu pildid. Sinu õega ma olin õnnelik. Nüüd — ma ei tea... Vist mitte... Aga nüüd on ehk midagi enamat...»

Nad jõudsid heinamaa äärde. Elsa jättis Arvo sinna sokku peibutama ja ütles, et jalutab edasi, rabasse, silmab, kas murakaid on palju tulemas.

«Ära sa järve mine!» hoiatas Arvo.

«Ei,» ütles Elsa, «seda ma küll ei julge!»

Ta tahtis lihtsalt üksi olla oma mõtetega... Õnnelik? Isegi enam? Kas tema oli olnud kunagi õnnelik? Seda ta küll ei teadnud. Aga ta oli alati olnud rahul oma eluga. Ta ei suutnud leppida oma õe elukäiguga: talle paistis ebaõiglane, et õde pidi üles kasvama vaeslapsena ja kaduma oma elust nii noorelt, õnne hakul... Aga enese eluga võis ta küll rahule jääda. Ta oli saavutanud spordis häid tagajärgi, äsja anti talle diplom ülikooli lõpetamise kohta... Miks polnud ta abiellunud? Sest talle näis kohatu

vastata lähenemiskatsetele, olles samal ajal vastutav noorema õe eest. Tagantjärele ta ei kahetsenud seda: õega sidus teda loomulik kohus ja vastutus. Tema meelest olnuks kunstlik ise endale perekond luua.

Märkamatul jõudis ta järve äärde. Ta istus kaldaservale kanarbikku, käed ümber põlvede. Ta vaatas, et järv polegi nii kole. Siin on kodu paljudel loomadel. Näe, kus vesiämblik libiseb lainetel, ja üsna pinna lähedal vilksatab kogre selg. Tume, pruunikas vesi loksus laisalt. Ja järve keskel kumab miski soojalt, kutsuvalt, nagu tõuseks mahe laualambi valgus üles pinnale. Elsa südame täitis see igatsusega.